

POT DO FUNKCIONALNE PISMENOSTI SE ZAČENJA ŽE V PRVEM RAZREDU (DIFERENCIRANO OPISMENJEVANJE V 1. RAZREDU) / Martina Leskovec

Ko govorimo o funkcionalni pismenosti, imamo navadno v mislih starejše učence. Tudi avtorici Pečjak in Gradišar sta v Bralno-učnih strategijah zapisali: »Sodobni bralni pouk si za cilj postavlja pripeljati učence ob koncu obveznega šolanja do stopnje funkcionalne bralne pismenosti.« (Pečjak in Gradišar 2012, 58)

Kljub temu se prvi koraki do funkcionalne pismenosti začenjajo že s samim opismenjevanjem. V veliki meri je funkcionalna pismenost odvisna tudi od tega, kako uspešno je oseba zaključila fazo opismenjevanja. Otrok, ki vstopi v osnovno šolo, ima navadno že do določene mere razvite spretnosti in zmožnosti, potrebne za opismenjevanje, prav tako že ima določeno znanje o črkah, besedah, nekateri otroci tudi že berejo in pišejo.

Če je bil prvi razred z uvedbo devetletke na področju opismenjevanja nekako v celoti namenjen razvijanju predbralnih in predpisalnih spretnosti, je sedaj odločitev o začetku učenja branja in pisanja prepuščena strokovni presoji učitelja. Glavno vodilo mora biti učni načrt. Žal so vsa navodila zajeta le v opombi:

»Učenci prehajajo skozi navedene faze glede na razvite veščine, spretnosti in zmožnosti ter glede na svoje znanje branja/pisanja (to je šele tedaj, če oziroma po tem, ko imajo ustrezno razvito predhodno zmožnost). Zato naj učitelj na začetku vzgojno-izobraževalnega obdobja in tudi sproti pri vsakem učencu preverja razvitost veščin, spretnosti in zmožnosti, potrebnih za branje/pisanje, nato pa naj za vsakega učenca izdelava individualni načrt razvijanja zmožnosti branja in pisanja. Ob tem naj pri učencih razvija zanimanje za branje in pisanje.« (Pozanovič Jezeršek et al. 2011, 9).

Iz zapsanega je torej razvidno, da je naloga učitelja v prvem razredu, da

najprej ugotovi, katero predznanje in katere že razvite spretnosti je otrok prinesel s seboj ob vstopu v šolo.

Načrt za opismenjevanje v prvem razredu naj bi tako vseboval:

1. Ugotavljanje razvitosti veščin, spretnosti in zmožnosti, potrebnih za branje in pisanje;
2. Izdelava individualnega načrta za razvijanje zmožnosti branja in pisanja;
3. Izvajanje načrta v praksi:
 - za vse enak pouk,

- diferenciacija,
 - individualizacija;
4. Vmesno in končno preverjanje.

UGOTAVLJANJE RAZVITOSTI VEŠČIN, SPRETNOSTI IN ZMOŽNOSTI, POTREBNIH ZA BRANJE IN PISANJE

Prvi izziv je predstavljalo že samo ugotavljanje razvitosti veščin spretnosti in zmožnosti, potrebnih za branje in pisanje pri otroku. Na šoli sem iskala sodelavko, s katero bi se tega lotili skupaj in tako k sodelovanju pridobila

Slika 1: Izsek iz individualnega načrta opismenjevanja, ki zajema test, cilje in prostor za nadaljnje načrtovanje in spremljanje.

Opismenjevanje – ugotavljanje stanja po področjih						
Ime in priimek učenca:				Razred:		
	Datum:			Datum:		
PODROČJA	ZAČETNO STANJE NA PODROČJU			KONČNO STANJE NA PODROČJU		
FONOLOŠKO ZAVEDANJE						
Zaznavanje dolžine besede DOLGA - KRATKA	vse	delno	še ne	vse	delno	še ne
Identifikacija prvega glasu	vse	delno	še ne	vse	delno	še ne
Identifikacija zadnjega glasu	vse	delno	še ne	vse	delno	še ne
Slušna analiza ZLOGOVANJE	vse	delno	še ne	vse	delno	še ne
Slušna analiza GLASKOVANJE	vse	delno	še ne	vse	delno	še ne

PODROČJA	CILJ
FONOLOŠKO ZAVEDANJE	
Zaznavanje dolžine besede	Zazna besede kot dolge oz. kot kratke in jih primerja med seboj.
Identifikacija prvega glasu	Poišče prvi glas v besedi in tvori besede na določen prvi glas.
Identifikacija zadnjega glasu	Poišče zadnji glas v besedi in tvori besede, ki imajo določen zadnji glas.
Slušna analiza ZLOGOVANJE	Besede ustrezno razčlenjuje na zloge – zloguje.
Slušna analiza GLASKOVANJE	Besede ustrezno razčlenjuje na glasove – glaskuje.

Načrtovanje dejavnosti in beleženje napredka:

SLUŠNO POMNENJE - FONOLOŠKO ZAVEDANJE	

Slika 2: Pripomočki za izvedbo ene izmed nalog v testu. (Naloga je na sliki 1 obarvana.) Slikovni material je vzeta iz ABC kart (Grginič 2009).

vzgojiteljico, ki je v tem času obiskovala izredni študij inkluzivne pedagogike v Kopru in je na šoli že izvajala dodatno strokovno pomoč. Odkrila sem tudi odlično vodilo v literaturi, in sicer priročnik Ocenjevalna shema bralnih zmožnosti učencev 1.–3. razreda, avtoric Sonje Pečjak, Lidije Magajna in Anje Podlessek. Do samih ocenjevalnih shem pa nisem uspela priti. Tako sva se s sodelavko sami lotili izdelave testa. Najino vodilo je bilo narediti test, ki bo dovolj preprost in izvedljiv v okviru pouka.

Test je tako zavzemal naslednja področja:

- **orientacijo** (v prostoru, na telesu, prerisovanje na listu),

- **motoriko** (hoja po vrvi, hoja po črtah, enonožni poskoki, lovljenje žoge),
- **grafomotoriko** (drža telesa pri pisanju, drža pisala, pritisk na podlago, barvanje v črtni omejitvi),
- **slušno pomnjenje** (ponovitev ritmičnega vzorca, ponovitev nepomenskih besed, ponovitev povedi),
- **fonološko zavedanje** (zaznavanje dolžine besede, identifikacija prvega glasu, razločevanje prvega glasu, identifikacija zadnjega glasu),
- **slušna analiza** (zlogovanje, glaskovanje, slušna sinteza zlogov, slušna sinteza glasov),
- **črke in pisanje** (poimenovanje črk, prepoznavanje črk, pisanje

črk, pisanje besed, zapis povedi po nareku),

- **branje** (branje preprostih besed, metoda začetnega branja, branje povedi, razumevanje prebranih povedi).

Prvo leto je test izvajala sodelavka sama, in sicer v okviru študijskih obveznosti v vseh treh oddelkih 1. razredov. Po izvedbi je nam, učiteljicam, v oddelkih posredovala rezultate, ki so bili osnova za nadaljnje načrtovanje opismenjevanja. Poleg tega smo skupaj prišle tudi do določenih ugotovitev:

- izvajanje celotnega testa je preobsežno za vključevanje v pouk,
- za izvedbo najpomembnejšega dela testa je potrebnih 10–20 minut (odvisno od posameznega otroka),
- izvedbo dela testa, ki bi zajemal samo področja: orientacijo (samo naloga prerisovanja na listu), grafomotoriko, fonološko zavedanje, črke ter pisanje in branje, bi bilo mogoče izvesti v okviru pouka (Na začetku leta še ni ustnega ocenjevanja, poleg tega je del ur v razredu tudi vzgojiteljica.),
- izvedba testa omogoči učitelju, da že na začetku prvega razreda individualno dobro spozna otroka in tako gradi na odnosu otrok – učitelj.

Drugo leto smo izdelale še en komplet nalog za izvajanje testa in nato izvedle test učiteljice same. Časovni okvir je bil izvedljiv in tudi zgoraj omenjena ugotovitev glede poznavanja otroka se je izkazala za resnično. Test smo izvajale konec septembra in na začetku oktobra, ko se prvošolčki že vpeljejo v šolski red.

INDIVIDUALNI NAČRT OPISMENJEVANJA

Naslednji korak je razmišljanje o ciljih, ki naj bi jih dosegel vsak otrok, pa tudi razred kot celota.

Po izvedenem testiranju smo primerjale ugotovitve in prišle do spoznanja, da so oddelki in tudi učenci znotraj oddelkov na precej različnih stopnjah glede razvitosti veščin, spretnosti in zmožnosti, potrebnih za branje in pisanje. Tako smo se morale učiteljice v aktivu na različne načine spopasti

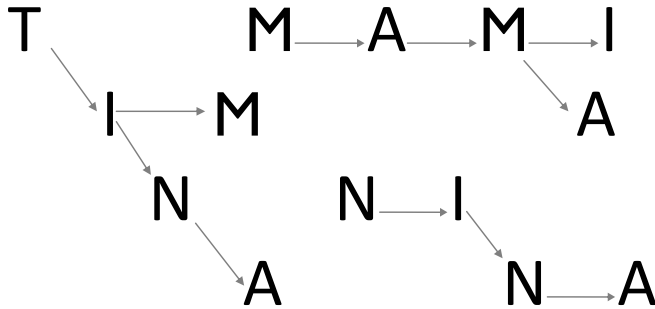
BRALNI LIST 03 – I N A T M

IME:

M

PREBERI.

→ → →

MA MAMA MI MAMI MIMI
 IMA NIMA IMAM NIMAM
 TIM TIMI MINA
 MAMA IMA TIMA.
 MAMA IN ATA.
 MAMA IN ATA IMATA

OŠ 8 talcev LOGATEC, 1. razred, 2012/13

Slika 3: Primer diferenciranega bralnega lista po obravnavanih črkah: I A N T M. Zgodbica o Petru Nosu je vzeta iz knjige Živalski vrt Petra Nosa (Suhodolčan 2009).

z opismenjevanjem, in sicer v okviru možnosti, ki jih imamo:

- enak pouk za vse,
- diferenciacija pouka,
- dopolnilni pouk,
- dodatni pouk,
- individualna strokovna pomoč za odpravo primanjkljajev, ki jo izvaja učiteljica razrednega pouka ali učiteljica dodatne strokovne pomoči.

Testno polo sem oblikovala tako, da omogoča načrtovanje in spremljanje otrokovega napredka na področju opismenjevanja. Vsak učenec ima ob testni poli tudi mapo, v katero vstavljam najpomembnejše izdelke, ki izkazujejo njegov napredek.

V testno polo tako zapišemo tudi morebitno vključenost otroka v diferencirano delo v manjših skupinah in v intervencijski program zunaj pouka.

IZVAJANJE NAČRTA OPISME-NJEVANJA V PRAKSI

- Enak pouk za vse

V aktivu smo se odločile, da bomo črke obravnavale od februarja naprej, in sicer v določeni obliki za vse učence enako. Ocenile smo, da so vsi učenci v tem času sposobni zapisati črko in črko povezati z glasom. Tako smo februarja z vsemi učenci začeli preko didaktičnih iger s spoznavanjem črk in posameznih glasov, pripadajočih

črkam. Vsi učenci so nato vadili zapis črk in besed v zvezek.

Do februarja smo učence na ta korak pripravljali z vajami slušnega zaznavanja: iskanje rim, zlogovanja, slušnega zaznavanja glasov in na koncu tudi glaskovanja. Vse je potekalo pretežno preko didaktičnih iger. Obenem smo že pred in ob sami obravnavi števil dali velik poudarek tudi grafomotoriki (v obliki različnih otrokom zanimivih delavnic).

- Diferenciacija

Ker glede na izkušnje ugotavljam, da so najmočnejši otrokov učni motivator prav vrstniki, sem to upoštevala tudi pri samem pouku. Ko otrok vidi, da sošolec določeno stvar že zna, hoče znati to tudi on. Umetnost poučevanja vidim prav v tem, kako izkoristiti to naravno tekmovalnost otrok in hkrati razvijati sodelovalno učenje med učenci in s tem graditi zdrave medsebojne odnose.

Pri načrtovanju pouka tekom šolskega leta sem tako pogosto upoštevala stopnjo otrokove opismenjenosti pri oblikovanju skupin tako pri pouku slovenščine kot tudi pri drugih predmetih. Tako sem na primer večkrat oblikovala skupine pri spoznavanju okolja tako, da je bil v vsaki skupini vsaj en otrok, ki je že znal pisati. Tako je lahko skupina predstavila svoj izdelek tudi v obliki zapisa. Tisti, ki niso znali pisati, so prispevali k izdelku z risanjem. S tem sem omogočila, da so se učili posredno eden od drugega.

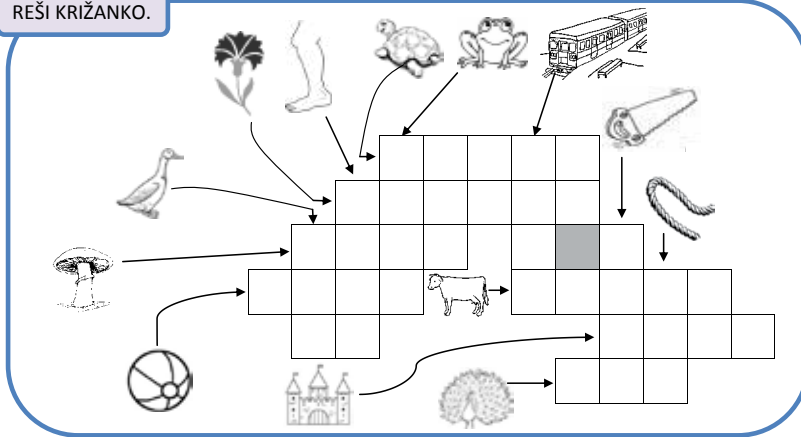
Spet pri drugih oblikah pouka, predvsem pa pri urah slovenskega jezika, sem oblikovala skupine tako, da so imeli »pismeni« učenci drugačne naloge kot »nepismeni«. Tako sem s slednjimi lahko delala sama ali pa sva z drugo učiteljico v razredu kombinirali delo tako, da sva vodili pouk v manjših skupinah, medtem ko so prvi delali sami in sva le občasno med uro kontrolirali njihovo uspešnost.

Zanimivo je bilo tudi delo v parih, ko je učenec, ki je znal pisati, zapisal rešitve, do katerih sta prišla skupaj.

BRALNI LIST 22 – INATMEJVOKLRUDCČŠSPBHGŽŽ

IME: Ž

REŠI KRIŽANKO.

ŽABA ŽOGA ŽIVA ŽEP ŽAN
 ŽELVA ŽLICA ŽITO ŽIR ŽAGA
 LUŽA ŽAREK ROŽA ŽILA ŽIG
 NOŽ ŽLICA KOŽA ŽOLNA JEŽ
 ŽIGA REŽE ŽEMLJO.
 NEŽA BOŽA KUŽKA.

Slika 4: Primer diferenciranega bralnega lista po obravnavanih črkah: I N A T M E J V O K L R U D C Č Š S P B H G Z Ž. Zgodbica o Petru Nosu je vzeta iz knjige Živalski vrt Petra Nosa (Suhodolčan 2009).

V mojem razredu je bila ob začetnem testiranju septembra tretjina učencev, ki je poznala vse črke in je bila uspešna pri branju preprostih besed, nekateri tudi povedi. Te učence sem takoj nato povabila k dodatnemu pouku slovenščine. Pri dodatnem pouku smo tako z različnimi zahtevnejšimi in hkrati zabavnimi nalogami nadgrajevali cilje pouka, posredno pa tudi izpopolnjevali tehniko branja, razumevanje prebranega in zapisovanja besed, povedi. Z različnimi didaktičnimi igrami, reševanjem križank in uporabo računalnika (zapisovanje povedi, zgodbic) so po urah, namenjenih dodatnemu

pouku, vsi ti učenci dokaj tekoče brali.

– Diferenciacija pri branju

Ob obravnavi črk smo začele tudi z branjem, saj smo ocenile, da je zgolj obravnavanje črk brez učenja branja nesmiselna. Ker smo se zavedale dejstva, da so učenci na zelo različnih stopnjah predznanja, pa tudi sposobnosti, je bilo potrebno oblikovati močno diferencirane naloge za branje. Tako sem sama sestavila diferencirane bralne liste za vsako črko posebej (le prve tri sem združila). Tako vsak bralni list sestavljajo štirje deli. V prvem delu so različne naloge (vezava glasov, vezava

zlogov, zapis besed, križanke ...), v drugi nalogi, označeni z balončkom, so zapisane besede, sestavljene iz dotlej obravnavanih črk. Tretja naloga, označena z žogico, vsebuje povedi, sestavljene iz dotlej obravnavanih črk. Četrta naloga, označena z utežjo, pa je zgodbica o Petru Nosu. Na mojo prošnjo mi je avtor, Primož Suhodolčan, uporabo zgodbic na bralnih listih tudi dovolil. Zgodbice so po svoji dolžini, zahtevnosti in privlačnosti otrokom te starosti tako zanimive, da jih pritegnejo k vlaganju nekoliko več truda v branje.

Po izkušnjah z branjem v vseh treh oddelkih prvega razreda v prvem letu smo se tudi drugo leto odločile za enak način opismenjevanja. Izkazalo se je, da so bralni listi zelo ustrezni, pri posameznih učencih pa so nekatere učiteljice pri prvih nekaj listih najlažjo stopnjo še nekoliko poenostavile, da je učenec lažje začel z branjem. Pozneje pa to že ni bilo več potrebno.

Seveda branje brez podpore staršev ne more biti uspešno. Tako staršem predstavimo način dela in jim svetujemo, kako ustrezno pomagati otroku. Predvsem smo pozorni na tehniko branja in dolžino branja. Priporočamo pet do največ desetminutno vsakodnevno glasno branje otroka. Pri učencih, ki imajo veliko podporo staršev, je napredek hiter in opazen, drugim pa poskušamo več pomagati učiteljice.

- Individualizacija

Samo individualizacijo razumem predvsem na način, da točno vem, kje je kateri otrok na učnem področju, saj ga pri delu spremljam, mu svetujem, prilagajam naloge in tudi staršem svetujem, kako otroku pomagati.

Učenci s slabše razvitimi sposobnostmi na področju grafomotorike in fonološkega zavedanja so imeli možnost obiskovanja individualne strokovne pomoči.

Poleg tega so učenci imeli pomoč tudi v obliki dopolnilnega pouka. Predvsem dopolnilni pouk slovenščine sem izvajala individualno ali v paru in krajši

Beremo z muckom Tačkom

Taček je plišasti muc, ki spodbuja branje.

Z njim se lahko pogovarjamo, saj je ročna lutka.

Slikanice za učence

Knjiga za starše

Zvezek za zapis vtisov

Slika 5: Predstavitev projekta Beremo z muckom Tačkom.

čas. Tako se je v času, namenjenemu dopolnilnemu pouku, izmenjalo več učencev, drugi pa so bili v tem času v podaljšanem bivanju. Prehajanje iz PB k dopolnilnemu pouku in nazaj je ob dogovoru z učiteljico PB potekalo brez težav.

DODATNE DEJAVNOSTI ZA RAZVIJANJE BRALNE PISMENOSTI

Poleg naštetih oblik sem bralno pismenost spodbujala še z nekaterimi dejavnostmi, ki so kot smernice za razvijanje temeljne pismenosti v starosti od 6 do 9 let predlagane tudi v Nacionalni strategiji za razvoj pismenosti. (Nacionalna strategija za razvoj pismenosti, 2007)

- Te smernice sem uporabila na način:
- **napiši imen učencev v garderobi, na poličkah, na mizah v učilnici;**
 - **razdeljevanje zvezkov:** preprosta naloga, za katero so se učenci kar

pulili. Vsi so želeli deliti zvezke. Pozneje sem uvedla sistem, ko je moral vsak vzeti s kupa en zvezek, prebrati ime na zvezku in ga odnesti sošolcu na klopi. Zanimivo je bilo opazovati slabše bralce, saj so se ti včasih sami spopadali z branjem, spet drugič prosili sošolca za pomoč;

- **knjižni kotichek s skrbno izbranimi knjigami** (od najpreprostejših slikanic tipa slika-beseda do krajših pravljic). Učenci so po končani nalogi (najpogosteje pri pisnih preverjanjih, ocenjevanjih) tiho izbrali knjigo in samostojno, v klopi, brali njim primerno slikanico. Izkazalo se je, da so tudi slabši bralci zmogli prebrati več in hkrati tudi razumeti prebrano v večji meri, kot pa ob individualnem glasnem branju učitelju. Več kot očitno jih je ob glasnem branju skrb, ali bodo

prebrali tehnično pravilno, ovirala pri razumevanju prebranega;

- **tedenski skupinski obisk knjižnice** v okviru pouka, kjer so učenci sami ali s pomočjo učiteljice izbirali knjige za domov. Vnema pri izbiranju knjig je bila velika in vedno jim je bilo težko zapustiti knjižnico;
- **po zahtevnosti diferencirane naloge na učnih lističih**, ki jih je otrok izbral sam. Učenec je rešen listič prilepil v zvezek in izbral naslednjega. Za vsak pravilno rešen listič je dobil štampljko. Takšen tip reševanja nalog se je izkazal za pravo motivacijsko bombo. Tudi slabši bralci so reševali težje naloge, ki so bile prvotno namenjene boljšim bralcem.

Bralni projekt z lutko – muckom: Učenec je v knjižnem nahrbtniku za en teden odnesel domov pet slikanic,

zvezek ter lutko mucka, jih s starši prebral in v šoli poročal o doživetjih. V zvezek so s starši zapisovali doživetja z muckom in ga opremili s fotografijami ter ilustracijami.

VMESNO IN KONČNO PREVERJANJE

Ves pouk opismenjevanja sloni na sprotnem preverjanju učenčevega napredka. To omogočajo vmesni krajši testi v obliki nareka (črke, besede, povedi), poslušanja in beleženja dosežkov na področju slušnega zaznavanja, ter spremljanja in usmerjanja pri branju. Z opisanim načinom dela učiteljica za vsakega otroka ve, kako daleč je na področju opismenjevanja. Datumsko beleženje napredka je priporočljivo tudi zaradi samega sodelovanja s starši (govorilne ure), kot tudi v primeru, da se pri posameznem otroku izkaže

potreba po predlogu za usmerjanje v dodatno strokovno pomoč.

Isti individualni načrt opismenjevanja je smiselno graditi tudi v naslednjih letih z nadgradnjo v spremljanje bralne pismenosti.

MOTIVACIJA JE NAJPOMEMBNEJŠA

Ob vseh dejavnostih, ki smo jih izvajali, pa je ključnega pomena za uspešnost opismenjevanja prav motiviranje otroka za branje in pisanje. Smernice za motiviranje otrok so mi bile:

- vzbuditi v otroku zanimanje, interes, radovednost za črke, branje in pisanje,
- opaziti in ubesediti napredek pri vsakem otroku,
- pohvala otroku, ko mu je nekaj uspelo,

- razvijanje sodelovalnega učenja,
- sodelovanje s starši.

Literatura

Učni načrt za slovenščino (2006) Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport. Suhodolčan Primož (1996) *Živalski vrt Petra Nosa*. Ljubljana: Založba Karantanija.

Nacionalna strategija za razvoj pismenosti (2006) Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport, str. 11–12. Dostopno na http://www.mizs.gov.si/si/delovna_podrocja/urad_za_razvoj_izobrazevanja/projekti/pismenost, 11. 8. 2014.

Pečjak Sonja in Gradišar Ana (2012) *Bralne učne strategije*. Ljubljana: Zavod RS za šolstvo.

Grginič Marija (2009) *ABC karte*. Mengeš: Založba Izolit.

TERME PTUJ
SAVA HOTELS & RESORTS

Enaka cena za otroke in spremljevalne osebe

ORGANIZACIJA PLAVALNIH TEČAJEV s priznanimi plavalnimi klubi in Plavalno zvezo Slovenije (proti doplačilu)

TERME PTUJ

Vse za aktivne šole v naravi v neposredni bližini najstarejšega slovenskega mesta

Naše prednosti:

- **Velik zunanji Termalni Park** z olimpijskim bazenom in plavalnimi progami
- **Tobogani, bazen z valovi, počasna reka**, otroški bazen in bazen za sproščanje v zunanjem Termalnem Parku
- **Park z veliko naravne sence** za počitek in rekreacijo na prostem
- **Notranji Termalni park** s plavalnim bazenom, dvema manjšima notranjima in enim zunanjim bazenom, notranje-zunanji tobogan, odprt vse leto
- **Sobe za do 4 otroke** v bungalovih in počitniških hišicah
- **Polni penzion** (samopostrežni obroki) z popoldansko malico
- Možne vse vrste diet brez doplačila
- Dostop po avtocesti

Dodatni bonus:

- **Brezplačna uporaba** vseh toboganov in drugih vodnih atrakcij
- **Raznolika športno-rekreativna infrastruktura** (igrišče za odbojko, košarko, zunanji fitness, mini golf...)
- **Trim steza** na zelenici za hotelom
- Številne **vodene vodne vadbe** lahko prilagodimo vašim željam
- **Sejna soba** za druženja, zaključne zabave, sestanke...
- Druženje z račkom Vilijem in njegovo Mili

Informacije: Terme Ptuj, E: vilma.angel@terme-ptuj.si
T: 02 7494 527, GSM: 051 655 124

